

Bransjestandarden for ideell velferd ble vedtatt av bransjestyret for Virke Ideell og frivillighet i oktober 2022. Den gjelder for alle Virkes ideelle medlemmer som slutter seg til den med eget styrevedtak. Dere kan tilslutte dere standarden og laste opp styrevedtaket på <https://www.virke.no/pavirkningsarbeid/bransjer/ideell-og-frivillighet/bransjestandard-for-ideell-velferd/>

Bransjestandard for ideell velferd

1 Formål

Denne bransjestandarden gjelder for alle Virkes medlemmer som selv slutter seg til den, jf. punkt 4. Den gjelder virksomheter som yter velferdstjenester, altså tjenester ment å styrke helse, sosial situasjon eller utdanning for enkeltmennesker eller samfunnet som helhet, med nødvendig deltakelse av lønnede medarbeidere tilsvarende mer enn om lag en tredel av de nedlagte arbeidstimene. Virksomhet som driver likepersonsarbeid, rettighetsarbeid eller informasjonsarbeid, eller der den lønnede innsatsen har karakter av et sekretariat er som hovedregel ikke omfattet. Bransjestandarden skal bidra til å nå flere mål:

- Skape tillit til ideelle organisasjoner som driver velferdstjenester
- Sikre åpenhet og etterrettelighet om ideelle organisasjoners økonomiske disposisjoner når de driver velferds tjenester, slik at offentligheten kan være trygg på at skattepenger avsett til velferd blir brukt på en god måte
- Tydeliggjøre en felles standard for god arbeidsgiverpolitikk i ideell sektor

2 Ideell virksomhet

Ideell sektor har en lang historie og har ytt avgjørende bidrag til etablering av det norske velferds-systemet. Det har imidlertid lenge manglet en definisjon som omfatter hele ideell sektor. Den mest autoritative definisjonen som i dag finnes, står i anskaffelsesforskriften §30-2a: Ideelle organisasjoner har ikke avkastning på egenkapital som hovedformål. De arbeider utelukkende for et sosialt formål for felleskapets beste, og reinvesterer eventuelt overskudd i aktivitet som oppfyller organisasjonens sosiale formål. En ideell organisasjon kan i begrenset omfang drive kommersiell aktivitet som støtter opp om virksomhetens sosiale formål. Virksomhet som drives av en ideell organisasjon for dens egen regning og uten gevinstformål, eksempelvis finansiert av innsamlede midler, kontingent eller lignende, regnes også som ideell. Ideelle organisasjoner skal søke å skape en merverdi i velferdssystemet – gjennom deres sivilsamfunnsrolle og som innovatør komplementerer de velferdstjenestene. Eksempler på slike verdier kan være:

- Å bygge bro mellom det sivile samfunnet og drift av velferdstjenester
- Å mobilisere frivillighet
- Å drive og utvikle tjenester nært menneskene som har behov for dem, slik at det legges til rette for at de selv kan delta i utviklingen av dem
- Å skape eller opprettholde tjenester som bidrar til mangfold og innovasjon med utgangspunkt i ulike perspektiver på mennesker, fag eller grunnleggende verdier

3 Organisasjonsform

Ideelle organisasjoner som slutter seg til bransjestandarden kan ha følgende organisering:

- Stiftelse (STI) med allmennyttig formål
- Forening / lag / innretning (FLI) med allmennyttig formål
- Aksjeselskap (AS), 100 % eid av organisasjoner nevnt i denne listen
- Samvirke (SA), der alle deltakerne er organisasjoner nevnt i denne listen

En virksomhet drevet av en ideell organisasjon, som er organisert som aksjeselskap, oppfyller ikke lenger bransjestandardens krav dersom den selges til eiere som ikke er nevnt i punktene over. Tilsvarende gjelder for deltakerskifte i samvirker. Den samlede eier- og deltakerstrukturen skal sikre at hele virksomhetens kapital og inntektsstrømmer er bundet til et ideelt formål som nevnt i punkt 2. Bransjestandarden skal revideres dersom det blir gjort lovendringer som fører til en troverdig kapital- og inntektslås for aksjeselskaper med personlige eiere.

4 Styrets rolle

Det er styret i virksomheten som beslutter å slutte seg til bransjestandarden. Ut over ansvar og plikter som uansett følger av lov- og regelverk, påtar styret seg ansvaret for at virksomheten drives i tråd med bransjestandarden. Tilslutningen vil omfatte de deler av konsernet eller styringsstrukturen som styret i dette organisasjonsleddet fastsetter, innenfor styrets myndighet. Der virksomheten er organisert i et konsern eller annen styringsstruktur jf. punkt 7, gjelder følgende:

- I konsern med stiftelse som mor beslutter stiftelsens styre tilslutning til bransjestandarden
- I konsern med forening, lag eller innretning som eier, eller flere ulike eiere som nevnt i punkt 4, beslutter styret i konsernspissen tilslutning, etter fullmakt fra eier(ne)

5 Kapitalforvaltning

Ideelle organisasjoner som slutter seg til bransjestandarden vil sikre god kapitalforvaltning i tråd med relevant lovverk. Særlig viktig er stiftelsesloven § 18 og aksjelovens bestemmelser i §§ 3-4 og 3-5. Slike organisasjoner vil ikke kanalisere eller søke å kanalisere midler til utenforstående, men skal benytte alle sine midler til å støtte opp under organisasjonens ideelle formål. Etter denne bransjestandarden betyr det at de ikke skal overføre kapitalverdier til utenforstående personer eller virksomheter utenom på markedsmessige vilkår. Det skal gjøres etiske vurderinger ved kapitalplassering.

6 Konkurransmessige forhold

Virksomheter som slutter seg til bransjestandarden skal forholde seg lojalt til konkurranselovgivningen. Det innebærer at de ikke skal diskutere med andre mulige tilbydere om de skal levere tilbud, eller legge til rette for markedsdeling, når de er i en konkurransesituasjon på et marked. De skal heller ikke diskutere innholdet i tilbud, herunder hvordan priser i tilbudene beregnes.

Deling av kunnskap, god praksis og nye ideer er en viktig tradisjon i ideell sektor, og denne bestemmelsen er ikke til hinder for at tradisjonen videreføres der aktørene ikke er i en konkret konkurranse-situasjon. Samarbeid om politiske initiativer for generelt styrkede rammevilkår faller heller ikke inn under dette punktet.

7 Konsern og styringsstrukturer

Mange av de ideelle organisasjonene som driver velferdstjenester inngår i en konsernstruktur som skaper synergier og helhetlige tjenestespekter. En virksomhet som slutter seg til bransjestandarden kan følgelig være eid av foreninger, andre ideelle organisasjoner, eller ha vedtekter som sikrer andre ideelle organisasjoner flertall i deres styre eller annet organ med bestemmende makt. Konsernorganisering kan også bidra til å sikre øvrige deler av konsernet mot tap ved konkurs i enkeltvirksomheter. Det skal være åpenhet om konsernorganisering jf. punkt 15.

Ideelle organisasjoner som slutter seg til bransjestandarden kan ikke være døtre i konsern, underordnes en styringsstruktur med, eller gi en utenforstående aktør bestemmende innflytelse over sin virksomhet, dersom denne ikke selv oppfyller bransjestandarden. For aksjeselskap eid av forening, lag, innretning eller flere av organisasjonene under punkt 4 i fellesskap, gjelder bestemmelsen for døtre av konsernspissen.

8 Betaling for fellestjenester eller lignende

Ideelle organisasjoner som slutter seg til bransjestandarden kan betale et vederlag for fellestjenester eller lignende tjenester ytt av konsern eller annen styringsstruktur, så lenge dette er i samsvar med forutsetningene for tildeling av midler fra eller kontrakt med offentlige myndigheter. Vederlaget kan fastsettes sjablongmessig dersom fastsettelsen bygger på følgende prinsipper:

- Tjenestene skal være nødvendige for den ideelle virksomheten
- Vederlaget skal dekke faktiske kostnader knyttet til tjenestene som ytes
- Vederlaget skal ikke være høyere enn kjøp av tjenester på markedsmessige vilkår

9 Eiendom og eiendomsselskaper

Ideelle organisasjoner som slutter seg til bransjestandarden, kan eie fast eiendom. Eierskapet kan ligge i den virksomheten som yter tjenester, eller i et aksjeselskap som er heleid av konsern eller annen styringsstruktur den virksomheten er tilknyttet. Forvaltning av fast eiendom i eget aksjeselskap kan være en metode for å sikre trygg kapitalforvaltning, fordi det verner den ideelle organisasjonens verdier mot en eventuell konkurs i driftsvirksomheten. Husleie skal betales og innkreves på markedsmessige vilkår. De kan likevel tilby brukere og tilbud for brukere lavere husleie, i tråd med sitt overordnede formål.

10 Salgs- og leieinntekter

Ideelle organisasjoner som slutter seg til bransjestandarden kan ha inntekter fra salg av tjenester og produkter annet enn velferdstjenester. Dette bør ikke utgjøre en større del av den samlede omsetningen. Man må være særlig bevisst på EØS-rettens statsstøtteregulering og EU-domstolens rettspraksis om ideelle organisasjoners inntekter fra andre formål.

Det øverste organisasjonsleddet i et konsern eller annen styringsstruktur som også er en ideell organisasjon kan finansieres blant annet ved leieinntekter fra egen eiendom, kapitalinntekter fra direkte eierskap i annen virksomhet enn velferdstjenester, gevinst på verdipapirer og betaling for fellestjenester mv. Det må likevel overholde punkt 5.

Inntekter fra gaver, innsamlinger og medlemskap holdes utenfor disse bestemmelsene. På samme måte holdes inntekter fra salg av fast eiendom utenom, når slikt salg skjer leilighetsvis og for å finansiere investeringer i tråd med formålet, jf. punkt 2.

11 Tjenester med internt gevinstformål

En ideell organisasjon kan tilby relevante tjenester ut over det som er avtalt med myndighetene til brukere, eller drive mindre, atskilte virksomheter på områder der det er vanlig å yte velferdstjenester mot vederlag. Slik virksomhet må ses i sammenheng med annen virksomhet med gevinstformål, jf. punkt 10, første ledd.

Dersom en ideell organisasjon velger å tilby slike tjenester (tjenester med internt gevinstformål), har styret et særlig ansvar for å sikre at dette ikke kommer i konflikt med bransjestandardens øvrige bestemmelser.

12 Disponering av overskudd fra ideell drift av velferdstjenester

Eventuelt overskudd fra en ideell organisasjons drift av velferdstjenester skal disponeres i tråd med den ideelle organisasjonens formål, jf. punkt 2, og de betingelser som er gitt av den offentlige myndigheten som har ytt tilskudd til eller vederlag for tjenesten.

Eksempler på formål som er vanlige i ideell sektor, er forskning på, utvikling eller drift av tilsvarende eller lignende velferdstjenester, samt sosiale tiltak, herunder frivillige aktiviteter for samme målgruppe. Andre viktige formål kan innebære å opptre som ombud og talerør for den ideelle organisasjonens målgruppe, eller andre mennesker som har behov for dette.

13 Frivillighet

Et av ideell sektors særlige fortrinn er evnen til å mobilisere frivillige til å engasjere seg for deres formål. Samtidig som dette er en styrke, medfører det også et ansvar.

Virksomheter som slutter seg til bransjestandarden skal påse at frivillige:

- Får opplæring, slik at de kjenner innholdet i de oppgavene de tar på seg og blir gjort bevisste på sine egne og andres rettigheter, for eksempel taushetsplikt
- Har forsvarlige rammer for å utføre sine oppgaver, herunder at HMS-situasjon er vurdert og at virksomheten har forsikringer mot ulykke og skade som dekker dem
- Ikke yter en innsats som er uforholdsmessig, tatt i betraktning livssituasjonen deres
- Ikke gis oppgaver som normalt ville bli utført av lønnede medarbeidere. Frivillige kan imidlertid bruke kompetanse de bruker i annet lønnet arbeid til frivillig arbeid.

14 Arbeidsgiverpolitikk

Bransjestandarden gjelder virksomheter organisert i Virke. Medlemskapet forplikter til å inngå tariffavtaler dersom det fremmes krav om dette fra arbeidstakersiden, og grunnlaget for tariffkravet fyller vilkårene.

Virkes tariffavtaler for virksomheter som er eller drives av ideelle organisasjoner bygger i all hovedsak på et parallellitetsprinsipp med tariffavtaler som gjelder tilsvarende virksomheter i offentlig regi, innenfor kommunal sektor, helseforetakene og statlig sektor. Slike virksomheter tilstreber seg dermed til å vurdere offentlig like lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår, slik de framgår av disse avtalene. De vil fortrinnsvis bruke ansettelser framfor innleie av selvstendig næringsdrivende personale.

Ideelle organisasjoner som slutter seg til bransjestandarden ønsker å ha en inkluderende arbeidsgiverpolitikk. De vil gjennom å tilby lønnet arbeid og organisere frivillig innsats på en profesjonell måte legge til rette for at så mange mennesker som mulig får utnyttet sine ressurser til fellesskapets beste. Bransjestandarden legger ikke føringer på hvilke posisjoner Virke som part i tarifforhandlinger kan ta på vegne av tilsluttede ideelle organisasjoner.

15 Åpenhet

Ideelle organisasjoner ønsker åpenhet om sin virksomhet, og skal på forespørsel gi offentligheten utfyllende opplysninger om

- Konsernorganisering
- Budsjett og regnskap for tjenester som drives etter tilskudd eller kontrakt med offentlig myndighet, herunder bemanningsplaner og arbeidslister, men likevel ikke slik at det innebærer deling av konkurransesensitiv informasjon om priser eller lignende
- Større investeringer og begrunnelsen for dem
- Beslutninger om nedleggelse eller salg av virksomhet som nevnt i bokstav c
- Saksframstilling og beslutning etter selvdømmeprosedyre, jf. punkt 17

16 Ledergodtgjørelser

Ideelle organisasjoner vil være gode forbilder og skal vise nøkternhet i godtgjørelser til ledere og styrever. Lønn, honorarer eller andre former for godtgjørelse skal stå i rimelig forhold til ansvar og dokumenterbar arbeidsinnsats.

17 Selvdømmeprosedyre

Ideelle organisasjoner som slutter seg til denne bransjestandarden forplikter seg til å behandle påstander om brudd på standardens punkt 1 til 16. Slik påstand kan fremmes av enhver. Påstander om brudd skal behandles av styret som har besluttet tilslutning til bransjestandarden innen rimelig tid, typisk førstkommende styremøte.

18 Endringer

Bransjestandarden er fastsatt av styret i Virke ideell og frivillighet. Ideelle organisasjoner som slutter seg til bransjestandarden, styrets medlemmer og administrasjonen kan foreslå endringer. Forslag fremmes for styret på vanlig måte. Før det kan vedta et endringsforslag, må styret sørge for at det har vært på høring hos virksomheter som slutter seg til bransjestandarden med minst 2 måneders svarfrist. Bransjestandarden skal publiseres på Virkes nettsider. Styret i Virke ideell og frivillighet skal behandle revisjon av bransjestandarden hvert 3. år, eller dersom lov- eller regelverk endres slik at revisjon blir nødvendig. Første periodiske revisjon skal skje i 2025. Ved revisjon skal standarden sendes på høring som beskrevet over.